

pe 26.6.2020

Opetus- ja kulttuuriministeriölle
(jossa dnro VN/5507/2020 (ent. OKM/30/592/2017))
kirjaamo@minedu.fi

Tiedoksi Opetushallitukselle
kirjaamo@oph.fi

Kahdeksas täydennys Pääkaupunkiseudun ateistit ry:n esitykseen oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta koskevan perusopetuslain 46 §:n muuttamisesta

Yhdistyksemme teki 7.4.2017 opetus- ja kulttuuriministeriölle esityksen oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta koskevan perusopetuslain 46 §:n muuttamisesta ja täydensi esitystä 16.4., 24.4. ja 18.8.2017, 19.1. ja 24.1.2018 sekä 9.3. ja 22.5.2020.

Perusopetuslain uuden 20 a §:n suhde 46 §:ään. Tämä kahdeksas täydennys keskittyy hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi perusopetuslain ja Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 86/2020 vp – SiVM 8/2020 vp – EV 83/2020 vp) perusopetuslain osalta. Perusopetuslakiin esitettiin lisättäväksi väliaikaisesti (ajaksi 1.8.–31.12.2020) 20 a § *Poikkeukselliset opetusjärjestelyt*, sivistysvaliokunta ehdotti 16.6. pykälän viimeiseen momenttiin pientä muutosta, asia hyväksyttiin 22.6. ja lait vahvistettiin 26.6.2020.

Tarkastellaan seuraavia kahta kysymystä:

- 1) Koskeeko 20 a § myös oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta?
- 2) Kattaako 46 § (ainakin yhdistyksemme lakiesityksen mukaisesti päivitetynä) 20 a §:n 46 §:ssä tarkoitettua opetuksen suhteen?

1): Hallituksen esitys ei valitettavasti sano mitään oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksesta. Se vain lainaa valtioneuvoston periaatepäätöksestä suunnitelmasta koronakriisin hallinnan hybridistrategiaksi (6.5.2020), että valtioneuvosto suosittaa, että erityisesti mm. lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa ja aikuisten perusopetuksessa etäopetusta jatketaan lukukauden loppuun. Oppivelvolliset taas palasivat lähiopetukseen rajoitusten poistuttua 14.5., mistä lähtien oppilaitosten tilojen käyttöä opetukseen hallitaan tartuntatautilain mukaisilla toimenpiteillä. Esityksellä (4.6.) uudesta 20 a §:stä valtioneuvosto tuskin halusi muuttaa 14.5. alkanutta tilannetta, vaan aikuisten perusopetuksen sääntelyn oli edelleenkin saatava olla sallivampaa kuin oppivelvollisten perusopetuksen, jota koskevan sääntelyn on oltava tiukempaa. Toki 20 a §:n tarkoitus on sallia myös oppivelvollisten perusopetus poikkeustilanteessa järjestettäväksi vapaammin kuin normaalitilanteessa, nyt kuitenkin vain lailla sääntelyn turvaamana.

Perusopetuslain 20 a §:n 1 momentin mukaan, jos opetusta ei tartuntatautilain 58 §:n nojalla annettavan [oppilaitosten sulkemis]päättökseen johdosta voida järjestää turvallisesti lähiopetuksena koulussa tai muussa opetuksen järjestämispaikassa, voidaan opetuksessa siirtyä opetuksen järjestäjän päätöksellä poikkeuksellisiin opetusjärjestelyihin, jos se opetuksen järjestämiseksi on välttämätöntä. Tässä opetuksen järjestävää tahoja ei ole rajoitettu, jolloin sen voi ymmärtää tarkoittavan myös oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksen järjestäjää. Sikäli 20 a § koski myös 46 §:ssä tarkoitettua opetusta. Kuitenkaan hallituksen esityksessä ei esitetty muutettavaksi 46 §:ää niin, että 20 a § olisi lisätty 46 §:n ensimmäisen virkkeen luetteloon niistä muista perusopetuslain säännöksistä, joita oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetukseen sovelletaan. Sikäli 20 a § ei sittenkään koski 46 §:ssä tarkoitettua opetusta. On kuitenkin huomattava, että siitä, että hallituksen esityksessä ”20 a §” jää puuttumaan 46 §:n luettelosta, ei sinänsä seuraa, että 20 a § ei siihen mahdollisesti kuuluisi, sillä luetteloa ei edelleenkään ole päivitetty, ja voi ajatella, että tässä yhteydessä ei päivitykseen olisi ryhdytty varsinkaan, kun kyse olisi ollut vain yksittäisestä säännöksestä. Ainoa muutos 46 §:ään on tehty 1.1.2018 voimaan tulleella lailla (1507/2016), jolla tämän opetuksen rakenne muutettiin aikuisten maahanmuuttajien suuresti kasvaneen perusopetuksen tarpeen tähden ja jolla luettelosta vain poistettiin opetuksen sisältöön viitannut 11 § tämän pykälän tultua katetuksi 46 §:n muissa momenteissa.

Toisaalta 20 a § ei sisällä esimerkiksi 6 momenttia, että 1–5 momentit eivät tai ”tämä pykälä” ei koske oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta, eikä myöskään pykälän perusteluissa sanota, että pykälä ei koske oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta. **Siis tutkimatta pykälää 20 a § tämän enempää, nojautuen vain yllä olevaan muodollisen puolen tarkasteluun voidaan katsoa pykälän koskevan myös oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta.**

Seuraavassa tutkitaan tarkemmin 20 a §:n sisältöä, jotta voisi arvioida, koskeeko pykälä todella, tai olisiko sen koskettava, myös oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta.

2): On ensiksi huomattava, että 46 §:n 9 momentin mukaan tässä pykälässä tarkoitettu opetus voidaan järjestää osaksi tai kokonaan etäopetuksena. Tämän säännöksen yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan opetus voidaan järjestää lähiopetuksena, etäopetuksena tai niiden yhdistelmänä monimuotoopetuksena (HE 86/1997). Tämä takaa joustavan mahdollisuuden poikkeuksellisiin opetusjärjestelyihin myös tartuntatautilain rajoituspäätösten tilanteissa. Täten 46 § kattaa 20 a §:n 1 momentin 46 §:ssä tarkoitettua opetuksen osalta. Toisaalta 20 a §:n 1 momentti on sikäli rajoittavampi, että se sitoo siirtymisen etäopetukseen tartuntatautilain nojalla annettuun päätök-

seen. Vai pitääkö sittenkin ymmärtää, että oloissa, joissa ei olisi aihetta tartuntatautilain nojalla annettuihin rajoittaviin päätöksiin, noudatetaan, mitä perusopetuslaissa on tähänkin asti säädetty? Ilmeisesti niin, mutta aiheuttaisi sekaannusta, jos 20 a §:n esitettäisiin koskevan myös oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta, kun tätä kysymystä ei ole lainkaan selvennetty hallituksen esityksessä. Onhan ajateltavissa, että jos 20 a § koskisi myös 46 §:ssä tarkoitettua opetusta, niin se syrjäyttäisi 46 §:n 9 momentin voimassaoloajakseen 1.8.–31.12.2020 ainakin ilman päinvastaista selvennystä lain esitöissä.

Tartuntatautilain 58 §:n 3 momentin mukaan 58 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetut päätökset tehdään enintään yhden kuukauden ajaksi. Toisaalta 20 a §:n 2 momentin mukaan päätös etäopetukseen siirtymisestä voidaan tehdä enintään yhden kuukauden ajaksi kerrallaan, kun taas tällainen vaatimus ei sisälly 46 §:n 9 momenttiin. Siis 20 a § on tässä suhteessa rajoittavampi. Mainitun vaatimuksen voi ymmärtää koskevan ensisijaisesti esiopetusta ja oppivelvollisten opetusta, jotta näissä oppilaille voitaisiin taata lähiopetus mahdollisimman suuressa määrin; tätä näkökohtaa korostaa 20 a §:n 4 momentissa nuorimpien ja haavoittuvassa asemassa olevien oppilaiden opetuksen sulkeminen poikkeusjärjestelyiden ulkopuolelle. Toisaalta mainittua vaatimusta ei varmaankaan ole syytä kohdistaa 46 §:ssä tarkoitettuun opetukseen ainakaan saattamaan kaikki opiskelijat lähiopetuksen piiriin, eikä olekaan kohdistettu. Tähän viittasi jo valtioneuvoston suositus etäopetuksen jatkamisesta aikuisten perusopetuksessa lukukauden loppuun asti; oppilaitos oli kaikesti saattanut tehdä päätöksen sellaisesta jatkamisesta jo aiemmin käytännön syistä pidemmäksi aikaa kuin kuukaudeksi. Mutta ei kaikesti oppivelvollisuusiän ylittäneille perusopetusta järjestävän ole mistään välttämättömästä syystä tautitilanteen ohi mentyä pysyä poikkeavissa opetusjärjestelyissä muuten kuin korkeintaan tällaisten käytännön syiden tähden kuten välttämään lähiopetukseen palaamisen vain kevätlukukauden kahdeksi viimeiseksi viikoksi. Voi silti käydä niin, että syksyksi koronaepidemiatilanne näyttää niin uhkaavalta ja ennustamattomalta, että opetuksen järjestäjä päättää kerralla pysyä etäopetuksessa vaikkapa koko syyslukukauden lopun, useita kuukausia. Opiskelijoiltakin puuttuisi mahdollisuus esittää mahdollinen vastustuksensa tälle, sillä 47 a § *Osallisuus ja oppilaskunta* on jäänyt päivittämättä 46 §:n sovellettavien säännösten luetteloon. Mutta muutoin voidaan ajatella 46 §:n kattavan 20 a §:n 2 momentin 46 §:ssä tarkoitetun opetuksen osalta.

Lukuun ottamatta seuraavassa kappaleessa tarkasteltua seikkaa 20 a §:n 3 ja 4 momentit eivät sisällöltään koske oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta ottaen huomioon 46 §:n ensimmäisen virkkeen sovellettavien säännösten luettelon. Silloin ne eivät rajoittaisi 46 §:ää.

Pykälien välillä on ainakin muodollisesti ero oikeudessa maksuttomaan ateriaan etäopetuspäivinä, sillä 20 a §:n 3 momentin mukaan opetuksen järjestäjällä on velvollisuus muuna kuin lähiopetuksena annettavassa opetuksessa antaa kaikille oppilaille maksuton ateria, kun taas 46 §:n 1 momentin mukaan opetuksessa, joka on järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on oikeus maksuttomaan asumiseen sekä riittävään päivittäiseen maksuttomaan ruokailuun, ja sisäoppilaitosmuotoisenkin opetus voidaan kaiketi tarvittaessa järjestää myös etäopetuksena opiskelijoiden asuntoihin. Voi kyläkin kysyä, mikä on sen 46 §:n 1 momentin säännöksen merkitys, että päätoimisissa opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa opetuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Jos poikkeustilanteessa siirrytään etäopetukseen poikkeuksellisen opetusjärjestelynä, hoitaako opetuksen järjestäjä tämän säännöksen nojalla maksuttoman aterian esimerkiksi noutoruokana oppilaitoksen keittiöstä tai ruokakassijakeluin ilman erikseen lausuttua velvoitettakin? Siten voitaisiin ajatella. Silloin pykälien välinen ero katoaisi tarkastellussa suhteessa.

Näin 46 §:n voidaan ajatella kattavan 20 a §:n 3 ja 4 momentit 46 §:ssä tarkoitetun opetuksen osalta.

On vielä tarkasteltava 20 a §:n 5 momenttia (sivistyslakivaliokunnan muuttamassa muodossa). Ensiksikin 18 §:n 1 momentin 3 kohta on 46 §:n luettelon nojalla myös oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetukseen sovellettava säännös, ja kaiketi 46 §:n 9 momentti sallii etäopetuksen järjestämisen myös yksittäiselle opiskelijalle, jos lähiopetusta tälle ei voi järjestää. Tai joka tapauksessa opiskelijan henkilökohtaisella opiskelusuunnitelmalla voidaan hänen opiskeluaan tarvittaessa ajallisesti siirtää niin, että hän voi jälleen osallistua lähiopiskeluun, jollei hän pysty tilapäisestikään itsenäiseen opiskeluun. Lisäksi ei ole syytä, että oppilaitos päättäisi kieltää opiskelijalta lähiopetukseen osallistumisen pidemmälle kuin mihin tartuntatautilain nojalla opiskelijasta annettu päätös ulottuu. Päinvastaiseen oppilaitoksen päätökseen esimerkiksi aiheettoman pelon vuoksi voisi 42 §:n 3 kohdan mukaan hakea oikaisua aluehallintovirastolta, vaikkakaan oikaisuvaatimukseen liittyvät lisäsäännökset 42 a–f § eivät ole 46 §:n luettelon mukaan sovellettavia säännöksiä luettelon päivittämättömyyden tähden. Täten 46 §:n voidaan ajatella kattavan 20 a §:n 5 momentin 46 §:ssä tarkoitetun opetuksen osalta.

Yhteenvedona 46 §:n voidaan katsoa kattavan 20 a §:n 46 §:ssä tarkoitetun opetuksen osalta siinä mielessä, että 46 § on sellaisenaan riittävä 20 a §:n tavoitteiden osalta 46 §:ssä tarkoitetussa opetuksessa. Toisaalta 20 a §, jos se koskisi myös 46 §:ssä tarkoitettua opetusta, rajoittaisi 46 §:n 9 momentin vapaampaa käytäntöä ilman, että rajoitukselle olisi esitetty mitään perusteluita hallituk-

sen esityksessä.

Nyt oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksen järjestäjät ja opiskelijat jäävät epätietoisiksi 20 a §:n suhteen. Olisi pitänyt menetellä toisella tai toisella seuraavista kahdesta tavasta:

a) Itse 20 a §:ssä tai muutoin hallituksen esityksessä tai sivistysvaliokunnan mietinnössä olisi pitänyt sanoa, että 20 a § ei koske oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta. Lisäksi olisi ollut esitettävä, kuinka pykälän tavoitteet kuitenkin seuraavat 46 §:stä sopivassa muodossa tähän opetukseen.

b) Hallituksen esityksessä tai sivistysvaliokunnan mietinnössä olisi ollut sanottava, että 20 a § koskee myös oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta mutta vain niillä, erikseen täsmennettävillä tavoilla, jotka seuraavat 46 §:stä itsestään. Lisäksi olisi ollut sanottava, että 20 a § kuuluisi 46 §:n sovellettavien säännösten luetteloon mutta että sellaisesta 46 §:n muuttamisesta olisi tässä yhteydessä ollut asian kiireellisyyden tähden luovuttava, minkä tekisi puolustettavaksi myös 20 a §:n lyhytaikainen voimassaolo.

Nämä mahdollisuudet jäivät käyttämättä. Mutta seuraava korjaisi tilanteen ja paljon muuta:

c) Opetus- ja kulttuuriministeriö ryhtyisi yhdistyksemme lakiesityksen mukaiseen lakihankkeeseen, jolla 46 §:n luettelo päivitetäisiin, ja siinä yhteydessä se ottaisi perustellun kannan myös siihen, tulisiko 20 a § ottaa luetteloon vaiko jättää siitä pois.

Yhdistyksemme lausunto sivistysvaliokunnalle. Vuoden 2017 alun jälkeen tämä hallituksen esitys (HE 86/2020 vp) oli ensimmäinen, jossa 46 §:n sovellettavien säännösten luettelon mahdollinen päivitys tuli kyseeseen. Siksi yhdistyksemme oli syytä antaa asiasta lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalla. Lausuntomme 10.6.2020 (EDK-2020-AK-307995; SiVP 32/2020 vp: tiistai 16.6.2020) oli tietysti turhan myöhäinen, koska esimerkiksi valiokunnalla oli ollut jo 9.6. asiantuntijoiden etäkuuleminen, eikä lausuntomme ehtinyt valiokunnan ensimmäiseen varsinaiseen asiaa käsitelleeseen kokoukseen 11.6., koska se oli lähetettykin vasta edellisenä iltana. Lausunnossa pääteltiin 20 a §:n puheesta opetuksen järjestäjän päätöksestä, että 20 a §:n olisi tarkoitus koskea myös oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta. Valitettavasti lausuntoamme laatiessaan allekirjoittanut ei muistanut 46 §:n 9 momenttia (joka toisaalta olikin pykälän viimeinen virke eikä yhdistystämme kiinnostava pykälän ensimmäinen virke!), mutta eipä toisaalta aikakaan olisi riittänyt yllä esitetyn laiselle pohdiskelulle 20 a §:n suhteesta 46 §:ään. Joka tapauksessa lausunnossa tähdennettiin 20 a §:n ongelmallisuutta 46 §:n kannalta, sillä se olisi tullut lisätä 46 §:n sovellettavien säännösten luetteloon — tai näin jälkikäteen katsottuna perustellen jätettävä siitä pois. Lausuntomme korosti, että tämä oli kuitenkin vain oire vakavammasta puutteesta,

46 §:n luettelon yleisestä päivittämättömyydestä.

Lausuntomme selosti sitten yksityiskohtaisemmin perustellen vaatimustamme tästä päivittämisestä omana lakihankkeenaan.

Valitettavasti lausuntomme ei kuitenkaan sisältänyt pyyntöä valiokunnalle laatia mietintöönä lausumaehdotusta, jossa tällaista päivitystä olisi hallitukselta vaadittu, saati valmista tekstiä lausumaksi.

Allekirjoittaneen lausumaa vaatinut sähköpostiviestittely kansanedustajille. Lähetin 12.6. kaikille sivistysvaliokunnan jäsenille ja varajäsenille lausumaehdotuksen tarpeella otsikoidun lyhyen viestin ja sitten 22.6. toisen käsittelyn alla kaikille kansanedustajille lausuman tarpeella otsikoidun lyhyen viestin. Mutta tuolloin vielä yksioikoisesti ajattelin 20 a §:n koskevan myös oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta. Opin vasta luetuani asian toisen käsittelyn puheenvuoroista sivistysvaliokunnan puheenjohtajan, edustaja Paula Risikon viittauksen kirjalliseen kysymykseensä (KK 400/2020 vp), joka mainitsi 46 §:n 9 momentin, että 46 §:n 9 momentti ainakin osittain kattaa 20 a §:n tämän tärkeimmältä osalta. Siksi 23.6. lähetin kaikille toisessa käsittelyssä puheenvuoron käyttäneille seitsemälle kansanedustajalle hiukan pidemmän viestin, jossa sanoin erehtyneeni 20 a §:n sisällyttämisestä 46 §:n luetteloon (nykyään en osaa sanoa tästä mitään varmaa suuntaan enkä toiseen) mutta jossa selostin, miksi olin toivonut eduskunnan esittävän lausuman 46 §:n täsmentämisestä. Viittasin sen aamun lehden otsikkoon alaikäisten turvapaikanhakijoiden ottamisesta Kreikasta, että se vaatii resursseja ja että siksi resursseja olisi ohjattava myös näitä odottavasta oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksesta säättävän 46 §:n kuntoon saattamiseen.

Ei tietenkään ole varmaa, lukiko yksikään kansaedustaja lausuntoamme tai viestejäni. Mutta periaatteessa eduskunta on nyt saanut tiedon 46 §:n epätäsmällisyysongelmasta.

Allekirjoitus (kynästä): Matematiikan dosentti Jouni Luukkainen
puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun ateistit ry [www.ateistit.fi]
Wallininkuja 2 C 53, 00530 HELSINKI
p. 045 2129 763; jouni.luukkainen@helsinki.fi